

Nordiska fornlemningar 47

Lapp- trumma

Återutgivning av text från 1821

En gratis e-bok från
e-boksforlaget.se

Nordiska fornlemningar 47.
Lapptrummor
– Återutgivning
av text från 1821

av Johan Gustaf Liljegren
& Carl Georg Brunius

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

I den här e-boken får du en av de allra första beskrivningarna av några av de märkligaste religiösa föremålen i norra Norden: Lapptrum-morna.

Den här korta texten beskriver några av samernas trummor samt skildrar deras användning och de motiv som finns målade.

Den här texten publicerades år 1821 i den svenska tidskriften "Nordiska fornlemningar" med rubrikerna "Lapptrumma XLVII" och "Lapptrumma XLVIII". Texten skrevs av fornforskarna Johan Gustaf Liljegren (1791–1837) och Carl Georg Brunius (1792–1869).

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksforlaget.se i maj 2016. Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Lapptrumma

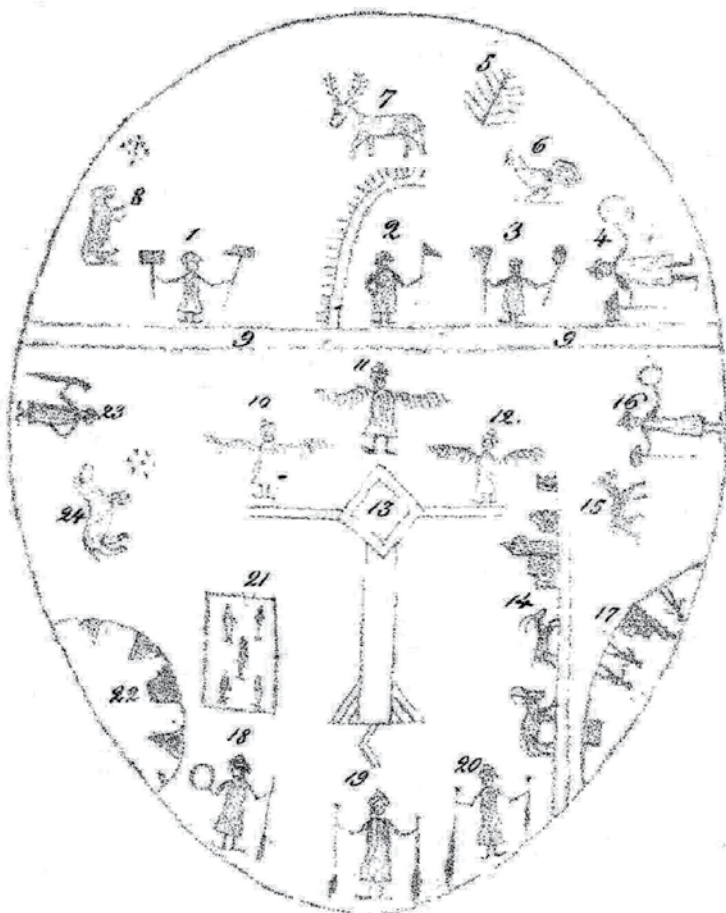
Den här texten publicerades ursprungligen år 1821 i tidskriften "Nordiska fornlemningar. V och VI häftet" med rubriken "XLVII. Lapptrumma". Författare till texten är Johan Gustaf Liljegren (1791–1837) och Carl Georg Brunius (1792–1869).

Då den så kallade Lapptrumman (*Quobdas eller Kannus*) är än mer än minre bildrik, så torde, ehuru några blifvit i tryck bekantgjorda, utom de handskrifna förklaringar deröfver, som förvaras på Kongl. Biblioth. i Stockholm, den här förtjena att anföras, hvilken den lärde missionären Th. von Westen, år 1723, aftagit, och, enligt sina lärjungar Lapparnes tolkning, förklarat i dess outgifna anteckningar rörande Nordlanden, m. m., de der äro att tillgå å Kongl. Biblioth. i Köpenhamn. Denna trumma består ofvantill af ett skinn, hvarpå hvarjehanda figurer äro med blod eller albark målade. 1 *Hora Galles* är en gud hos Lapparna, hvilken förer en slägga i högra och en hammare i venstra handen samt åkallas af dem, för att med den förra uppväcka åska öfver deras ovänner, och för att med den sednare deremot

tillbakatvinga ljungelden från dem sjelfva och deras rehnar. 2 *Waralden Olmaij* har en hacka i handen och en taggig båge öfver hufvudet, hvilka skola båda vara sinnebilder af frugtbarheten. Han tros välsigna fälten med gröda, dalarna med gräs, fjällen med mossa, strömmarne, träsken och hafvet med fisk. 3 *Biexa Galles* håller en skofvel i högra och en klubba i venstra handen. Efter godtycke inkastar han med skofveln vindarna i sina kulor, derifrån han utdrifver dem med klubban, då han så finner tjenligt. 4 *Waralde Noiide* har en hammare och en trumma, hvarmed han utröner de trenne övergudarnas villja och sedermera derom underrättar. 5 *Rutu*, som genast verkställer den, så väl i himmelen som på jorden, hvartill hans många armar tyckas väl kunna behöfvas. 6 en tupp och 7 *Saerva Waero*, en rehnko, stå såsom passande offer för öfvergudarna. 8 *Waralden Biri* himmelens björn, som här fått sin plats, derföre, att den ansågs helig. 9—9 den öfra linien slutar himmelen, den nedra deremot börjar jorden; således svarar mellanrummet mot luften. 10 *Muba Ailiches*, 11 *Ailiches Olmaij*, 12 *Hulman Ailiches* äro trenne undergudar, som gifvits åt menniskorna till hjälp och hugsvalelse. De hade vin-gar, för att vara till hands och kunna ofvanifrån nedföra känne-dom om gudarnas skipelse. 15 *Paive*, solen, en fyrkant, som står på en ohålig fot, hvartill går en väg från jorden. 14 *Rist Palches* de Christnas väg. Derpå märkes en kyrka, ett hus, en ko, en bock, hvarigenom betecknas hvad hos dem finnes, och hvad derom kan förnimmas. 15 *Sturich*, en häst, som här fått ett rum, så väl derföre att den är ett offerdjur, som i afsigt att härigenom utröna,

hvad lycka är i hästhandel att förvänta. 16 *Wollinere Noiide*, en med hammare och trumma, som i 17 *Jamicutsche*, de dödas boning, anropar någon till en sjuklings hjälp. Här märkas en kyrka, ett hus, en hydda och en figur, hvilken skall föreställa den bortgångne, som påkallas. 18, 19, 20 *Juchsacha*, *Saracha*, *Maderacha*, trenne gudinnor, af hvilka den första håller en trumma i högra och en staf i venstra handen, de öfriga äro hvardera försedda med stafvar i händerna. Den förstnämnda tillbads af qvinnorna, i hopp att få piltbarn, den andra för barnsnöd, och den sista skänkte kraft och frugtsamhet. 21 *Watabiadsche*, ett fiskvatten, för att dymedelst utforska, hvad ynnest var att påräkna af *Hanchied* och *Fonsie*, flod- och sjögudarna. 22 *Kutti* eller *Kotti* och *Gammi* tält och hyttor, hvaraf de förra spännas på stänger, de sednare nedgräfväs i jorden, betäckas med bark och hafva tvänne dörrar; den ena, kallad *Paasjo*, tillhör *Imel*, herran, den andra, *Uf*, är för *Mubenaimo*, djefvulen, och midtuti ligger eldstaden, som, helgad åt gudinnan *Saracha*, brinner natt och dag. Häraf skall flyttning utrönas. 23 *Leibolmai*, en, under hvars beskydd 24 *Beri* björnen lemnades, som ansågs för ett så heligt djur, att den upptecknades både bland öfver- och undergudarna. Nämnde skyddsande rådfrågades, om en tillernad björnjagt skulle lyckas.

XLVII.

Nordiska fornlemningar, häfte V-VI, 1821.

Lapptrumma XLVIII.

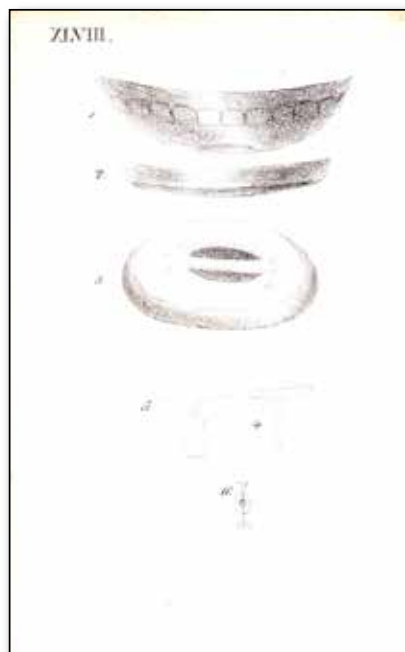
Den här texten publicerades ursprungligen år 1821 i tidskriften "Nordiska fornlemningar. V och VI häftet" med rubriken "XLVIII. Lapptrumma". Författare till texten är Johan Gustaf Liljegren (1791–1837) och Carl Georg Brunius (1792–1869).

Undra delen af Lapptrumman, som har i allmänhet det här vid 1, 2, 3 framställda utseende, består af ett urhålkadt trästycke af gran, tall eller björk, hvilket skall, enligt vidskepelsen, hafva vext på ett utsökt ställe. Urgräfningen är än djupare, än grundare, än mer än minre oval. Botten, som är skålig, har tvänne aflånga hål för handtag. Härtill hörer 4, 5 en ben- eller hornhammare (*zhjoaarvevetzhjerak*) och 6 en visare (*arpa*) jemte några jern-, koppar-, messing, eller silfverringar, uppträdde på en läderrem. Denna trumma, tillkommen, för att dermed förnimma, hvad å fremmande orter tilldrager sig, hvad öde som förestår, huru sjukdomar skola botas, och hvilka offer skola hembäras gudarna, skattas af Lapparna ganska högt och förvaras tillika med de dertill hörande saker i skinn, och få

inga manbara qvinnfolk vidröra densamma. Vid flyttning skall trumman sist afföras, och går den i arf samt anses ju äldre dess bättre. Dess bruk är så här: Spåmannen faller på knä, fattar trumman under botten med venstra handen, lägger visarne, ringarne eller andra småbitar på solbilden, som är i midten; nu fattar han hammaren med den högra och slår an på skinnet rundtom, så att ofvanberörde visare, ringar eller småbitar flytta sig. Medan spåmannen således slår på trumman, sjunger han äfven som alla närvarande, både karlar och qvinnor. Slutligen plägar han nedfalla i vanmagt och likasom inslumra; men de öfriga fortfara icke dess minre att sjunga, tills han uppvaknar, som kan dröja halfannan timma, då svar, enligt ingifvelse, vid åsynen af visarnes ställning mot bilderna, meddelas dem, som fråga. Om t. ex. ringen är vid vägen till de dödas boning (se XLVII. 17); så bemärker det den sjukas hädanfärd, hvarpå de genast göra ett offer till *Jami*, de döda, som förmenas mäktige att bibehålla hvem de behaga vid lif; och, då utgången efterses på nytt, anses den sjuke, om ringen kommer på tälten eller hyttorna (se 22), med säkerhet återvinna sin helse; men, går den till de dödas boning, så är allt offrande frugtlöst för lifvets bibehållande.

XLVIII.

Nordiska fornlemningar, häfte V-VI, 1821.

Viktiga ord och personer

Brunius, Carl Georg.

[1792–1869] Konstnär, arkitekt och konsthistoriker som växte upp i ett av världens mest hållristningsrikaste områden, Tanum. Mest känd för sin bok "Försök till förklaringar öfver hållristningar" som kom 1868.

Liljegren, Johan Gustaf.

[1791–1837] Svensk fornforskare och riksantikvarie. Var en av landets första professionella arkeologer och var verksam som professor i ämnet vid Lunds universitet. Var en av 1800-talets främsta experter på runor och gav bland annat ut "Run-urkunder" (1833).

von Westen, Thomas.

[1682–1727] Norsk präst verksam i norra Norge. von Westen verkade framför allt som missionär bland samerna och lät bygga flera skolor och kapell i samiska områden. Han lät bland annat bygga Vila kapell nära Umeälven.

Fler böcker från E-boksforlaget.se

Här är några flera e-böcker från E-boksforlaget.se

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

På vår sajt hittar du mer information om böckerna samt länkar.

Ett urval av våra e-böcker

001	"Greby gravfält – det vackraste gravfältet i Sverige"	011	"Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
002	"222 galna fakta om filmstjärnor och kändisar"	012	"Forn tidens perioder" (1892)
003	"99 galna fakta du inte visste om bad"	013	"Skäggets historia" (1893)
004	"Hollyhotell – triviaboken om kändisar på hotell"	014	"Midvinterns solfest" (1894)
005	"Sølgudens yxa och Tors hammare" (1899)	015	"Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
006	"Svenska djur i folktron" (1898)	016	"Bohusläns bygdeborgar" (1909)
007	"Galna väderrubriker – 155 exempel från kvällstidningarna"	017	"Bohuslänska hällristningar" (1879)
008	"Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)	018	"Kattens kulturhistoria" (1882)
009	"Galna rockstjärnor – 199 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"	019	"Ett besök i Venedig år 1878"
010	"250 galna fakta om fotbolls-VM"	020	"Strandgatan i Visby år 1879"
		021	"Märkliga orter i Sverige" (1883)
		022	"Resa på Dalslands kanal år 1877"
		023	"Nyköpings slott" (1877)
		024	"Djurens sömn" (1889)
		025	"Katten i forntida Egypten" (1889)
		026	"Ett besök i Marstrand år 1882"
		027	"Runlejonet i Venedig" (1871)

028	"Dryckenskapens faror" (1894)	054	"Förbindelse mellan Skandina-
vien och vestra Europa före Kristi
födelse" (1889)
029	"Min resa i Blekinge och Kalmar
år 1854"	055	"Vadstena slott" (1875)
030	"En utflykt på Mälaren år 1871"	056	"Skildring av Island" (1870)
031	"Kelternas historia" (1883)	057	"Husaby kyrka" (1899)
032	"Jack Uppsprättaren – Världens
första bok om seriemördaren Jack
the Ripper" (1889)	058	"Besök på Gripsholms slott år
1895"
033	"Svear och götar under folkvan-
dringstiden" (1905)	059	"Hällristningarna i Järrestad"
(1881)
034	"Ett dygn på månen år 1870"	060	"Ett besök i Rom år 1870"
035	"Blomsterspråket" (1888)	061	"Orkidéernas historia" (1894)
036	"Vikingatidens Lund och Birka"
(1909)	062	"Besök på Helgoland år 1874"
037	"Fynden i Troja" (1878)	063	"Nyaste och tillförlitligaste Dröm-
boken" (1918)
038	"Skildring af Vestergötland år
1882"	064	"1870-talets bästa tips för frisy-
r och utseende"
039	"Kalmar slotts historia" (1880)	065	"Nordens fartyg från hednatiden"
(1872)
040	"Ett besök i Södertälje år 1881"	066	"Guide till Uppsala år 1875"
041	"En färd på Donau år 1882"	067	"Skildring av Blekinge år 1882"
042	"Ringmuren i Visby" (1874)	068	"Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby"
(1877)
043	"Skildring av Värmland år 1882"	069	"Anmärkningar rörande figurteck-
ningar från forntiden" (1842)
044	"Julen på 1870-talet – Skildrin-
gar och illustrationer i svenska
tidskrifter "	070	"Skildring av Bohuslän år 1882"
045	"Om julens härkomst" (1899)	071	"Gripsholms slott" (1877)
046	"Jomsvikingarnas saga" (1888)	072	"Skildring av Dalsland år 1882"
047	"Julen i Skåne på 1820-talet"	073	"Skildring av Närke år 1882"
048	"Fredrikstens fästning och
Karl XII" (1879)	074	"Skildring av Öland år 1882"
049	"Skildring av Göteborg år 1882"	075	"Lyxens historia" (1870)
050	"Skildring av Halland år 1882"	076	"Skildring av Stockholm år 1882"
051	"Skånska fornminnen" (1853)	077	"Sveriges 33 mest sevärda
vikingaplatser"
052	"Norrköpings historia" (1871)	078	"Skildring av Västmanland år
1882"
053	"Ett besök i Waxholm år 1870"		

079	"Skildring av Härjedalen år 1882"	102	"Ölands fornminnen" (1874)
080	"Ett besök i Strängnäs år 1874"	103	"Sigtunas tidiga historia" (1872)
081	"Ett besök i Visby år 1906"	104	"Tors hammare" (1872)
082	"Skildring av Gästrikland år 1882"	105	"Skildring av Dalälven år 1876"
083	"Skildring av Jämtland år 1882"	106	"Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
084	"Gaffelns historia" (1889)	107	"Hällristningarnas ålder" (1869)
085	"Hervars och Hedreks saga" (1888)	108	"Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
086	"Gråfkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)	109	"Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
087	"Bohus fästning" (1869)	110	"Sherlock Holmes: Beryllkronan"
088	"En resa på Rhen år 1866"	111	"Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
089	"Skildring av Gotland år 1882"	112	"Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
090	"Falu grufvas historia" (1864)	113	"Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
091	"Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)	114	"Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
092	"Rundtur i södra Frankrike år 1880"	115	"Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
093	"Sveriges hundraser" (1880)	116	"Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
094	"Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)	117	"Sherlock Holmes: Blodbokarna."
095	"Borgholms slottsruin" (1878)	118	"Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
096	"Vårt solsystem" (1878)	119	"Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
097	"Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)	120	"Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
098	"Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)	121	"Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
099	"Ett besök på Djurgården sommaren 1868"	122	"Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
100	"Hilmas Alaska" Resguide till guldgräverskans trädgård av cement.	123	"Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
101	"Skildring av Ångermanland 1882"	124	"Sherlock Holmes: Börmäklarens biträde"

125	"Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"	146	"SVT-skandaler 1. Den otroliga historien: Så blev "På spåret" filmerna olagliga"
126	"Sherlock Holmes: Krymplingen"		
127	"Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"	147	"Fyra skadade är mindre än fem döda – 444 tjuvlyssnade citat på en kvällstidning"
128	"Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"	148	"Sherlock Holmes: En studie i rött"
129	"Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"	149	"Forn tidens sjörövare i Medelhavet" (1870)
130	"Skildring av Södermanland år 1882"	150	"33 Viking places to visit in Sweden – guidebook to ruins and museum"
131	"Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)		
132	"Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)		
133	"Ett besök i Ystad år 1872"		
134	"Petras helgedomar" (1921)		
135	"Ett besök i Boxholm år 1885"		
136	"Resor med luftballong år 1873"		
137	"Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"		
138	"Skildring av Östergötland år 1882"		
139	"Ännu fler galna rockstjärnor – 200 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"		
140	"Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)		
141	"Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"		
142	"Guide till biskötsel" (1885)		
143	"Ett besök i Roms katakomber år 1870"		
144	"Skildring av Riseberga kloster ruiner" (1874)		
145	"Citatboken. 222 kändisar om sin ålder och om att bli gamla"		